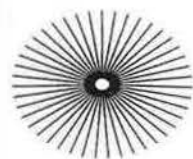

V S B C H A A K F E S T I V A L

Op zaterdag 6 juli wordt op het Max Euweplein het 5e VSB-Schaakfestival gehouden. Vanaf 10.00 uur zijn er doorlopende activiteiten, o.a. kloksimultaans vanaf 10.15 uur en gewone simultaans vanaf 11.00 uur (Friso Nijboer) en 14.00 uur (John van der Wiel). Hans Böhm reikt om 17.0 uur de prijzen uit. Andere activiteiten: masterclass, jeugdprogramma, pleinschaak, gongschaak, snelschaak, schaakoploswedstrijd, computerschaak, een schaakboekenstand en de stedenwedstrijd Amsterdam - Emsdetten. Het Max Euwe Centrum is de hele dag geopend. Inlichtingen: Max Euwe Centrum: 020 6257017.

Fo

CAISSA NIEUWS

354

juni 1996

Inhoud

Agenda.....	3
Redactioneel	3
Aankondiging ALV SV Caissa	4
J. Hoogen - C. Boom.	5
alt. chess. france.middleages	6
Cijferwerk	12
K.v/d Weide - M. Wunnink 0 - 1	15
Prof. Van Hulst doceert	16
Het ongelijk van Voets	17
Pretje over Karretje!	18

U kunt kopij inleveren op de clubavond, of opsturen naar: John Könst
Burg. Tellegenstraat 3 II
1073 KA Amsterdam Tel.: 020 6768702
E-Mailadres: john.konst@pi.net
U kunt Caissanieuws downloaden van het ABBS Denknets (op de maandag vóór de verschijningsdatum)
Tel. 020 639 16 20 of 020 620 24 27

Colofon

Caissanieuws is het clubblad van de schaakvereniging Caissa, anno 1-5-1951.
Caissanieuws verschijnt ± tien maal per jaar.

Clublokaal: Oranjehuis
Van Ostadestraat 153 Amsterdam

Tel.: 020 679 55 59

Clubavond: dinsdag

Voorzitter a.i.:

John Könst

Burg. Tellegenstraat 3 II

1073 KA Amsterdam

Tel.: 020 676 87 02

Wedstrijdleader interne:

Pieter Allaart

Uilenstede 17-7

1183 AA Amstelveen

Tel.: 020 645 62 35

Wedstrijdleader externe:

Jop Dekker

Oude Zijds Voorburgwal 268 E

1012 GL Amsterdam

Tel.: 020 620 42 22

Secretaris:

Jaap Spreeuw

Solostraat 43

1095 GV Amsterdam

Tel.: 020 663 90 94

Penningmeester:

Piet Jonkman

Rozengracht 168 A

1016 NK Amsterdam

Tel.: 020 627 87 43

postgiro: 460 28 82 tnv SV Caissa Amsterdam

Materiaalbeheer:

Mirjam Klijnkramer

Holendrechtstraat 19 a

1078 TN Amsterdam

Tel.: 020 679 45 65

Redactie:

John Könst

Vaste medewerker:

Stefan Steemers

Voorpagina:

Tekening van Gerard van der Wardt

Agenda

7 t/m 19 juni

Wolters Kluwertoernooi om het Nederlands
Kampioenschap Cultureel Centrum De
Balie, Kleine Gartmanplantsoen,
Amsterdam (zie sn 96-4, blz 5)

14/16 juni

Rabo/Tal-weekendtoernooi Calandlyceum
info: 645 02 11

dinsdag 18 juni

4e ronde zomercompetitie

zondag 23 juni

NK Doorgeefschaak Verheijhal
info: 664 87 53

dinsdag 25 juni

5e ronde

dinsdag 2 juli

6e ronde

zaterdag 6 juli

5e VSB-Schaakfestival, Max Euweplein

zondag 7 juli

Kroegloperstoernooi (rond Van der Helst-
plein) info 620 42 22

dinsdag 9 juli

7e ronde

dinsdag 16 juli

8e ronde

Zomerstop

dinsdag 20 augustus

9e ronde

17/29 augustus

Donner Memorial (rai)

Redactioneel

Volop schaken op het moment. Op teletekst volg ik de tweede partij in de match Karpov-Kamsky, in De Balie wordt om het Nederlands kampioenschap geschaakt, en na een tip van Ligterink in De Volkskrant bezoek ik vrijwel dagelijks even Mark Crowther's Homepage op Internet. Laten we hopen dat al die activiteiten een positief effect hebben op het reilen en zeilen van Caissa in het volgend seizoen, want laten we eerlijk zijn, zelden heeft de club zo'n desastreus seizoen gekend. Ons vlaggeschip, Het Eerste, gedegradeerd, nadat de voorgaande jaren nog om het kampioenschap werd gestreden. Het Tweede, ook gedegradeerd, na slechts één seizoen in de 2de klasse KNSB. Ook voor het Achtste is het doek gevallen, gedegradeerd naar de laagste klasse SGA. En, voor zover ik kan nagaan voor het eerst in de tien jaar dat ik lid ben, geen enkel team is kampioen geworden. We hebben volgend jaar op dat gebied dus heel wat goed te maken. De welgemeende felicitaties overigens voor *Karel van der Weide*, die met verbazingwekkend gemak voor de tweede keer clubkampioen is geworden, en voor *Addy Lont*, een nieuw gezicht in onze Top-3. Iedereen een prettige vakantie toegewenst!

Zomercompetitie na ronde 2

Pieter Allaart

Pl.	Speler	Part	Pnt	Zomer	Wrd
1	S. Kuypers	2	2	523	41
2	L. Affourtit	2	2	571	41
3	J. Potters	2	2	578	41
4	M. Klijnkramer	2	2	588	43
5	J. van der Klauw	2	0	645	43
6	H. van Keulen	1	0	645	43
7	D. Pront	0	0	645	45
8	P. Heimans	0	0	655	45
9	B. Nootebos	0	0	670	45
10	J. Bruijn	1	0	675	47

Aankondiging Algemene Ledenvergadering SV Caïssa

Te houden op 3 september 1996 om 20.00 uur
Plaats: het Oranjehuis.

Concept Agenda

1. Opening
2. Mededelingen
3. Notulen jaarvergadering 1995
4. Verslag wedstrijdleader intern.
5. Verslag wedstrijdleader extern.
6. Verslag materiaalcommissaris
7. Verslag secretaris
8. Verslag penningmeester
9. Verslag kascontrolecommissie
10. Decharge penningmeester
11. Behandeling enquête
12. Begroting 1996-1997
13. Benoeming kascontrolecommissie
14. Prijsuitreikingen seizoen 1995-1996
15. Voorstel deelname KNSB-SGA competitie 1996-1997
16. Bestuursverkiezingen

Aftredend is:

- Piet Jonkman, penningmeester

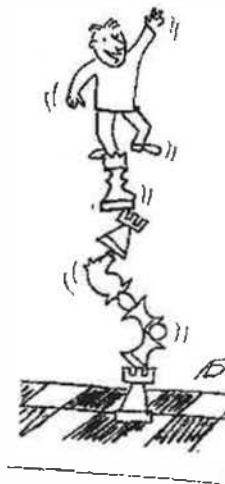
Herkiesbaar zijn:

- Pieter Allaart, wedstrijdleader intern
- Jop Dekker, wedstrijdleader extern
- Jaap Spreeuw, secretaris

Kandidaten voor het bestuur:

- Frans Oranje, voorzitter
- Jaap Tanja, penningmeester
- Mirjam Klijnkramer, materiaalbeheer

17. Rondvraag
18. Sluiting

**Aan de KNSB ratinglijst (sept. 1995) ontlenuen we de volgende
semantische paring. De betrokkenen zijn nog niet benaderd.**

Jeroen Hoogenboom

Indeling 1e ronde:

1. L. Zuiver	- M.J. Water	32. L. Prins	- J. Claus
2. R. Sterk	- P. Hart	33. H. Admiraal	- J. de Ruyter
3. M.C. Mooiweer	- A. Visser	34. E.L. de Ridder	- D. van Rappard
4. G.P.A. Redelijk	- E. Verlangen	35. A. Advocaat	- J.G. Doedens
5. H.B.J. de Lange	- F.G.H. Neus		
6. A. de Wrede	- P.A. Veldheer	36. M. Zegstroo	- W.A. Zegwaard
7. N. de Goede	- J.L. Minnaar	37. A. Go	- B. West
8. J. Groot	- M. Avontuur		
9. F.O. Zeven	- C. Rampen	38. G. Oei	- H.I. Oei
10. M.A. de Vreede	- A.W. van Munster	39. R.H. Klop	- A. Klop
11. E. Niks	- A.J. Goedkoop		
		40. S. Strothotte	- I.G. Knottnerus
12. A.G.M. Kunst	- J. Been	41. H.C. Jukkenekke	- M. Ziepzeeerder
13. J. Dwars	- J. Fluit	42. R.B. Snepvangers-	M. Snoerwang
14. A. Zonne	- Q. Bril	43. M.J. Quakkelaar	- E.P.J.J. Crombeen
15. W. Voet	- M.C. Bal	44. K.M. Pfaffenhofer-	J.G. Mittertreiner
16. P.H. A.J. Goud	- K. Haan	45. R. Pihlajamaa	- F. Rikumahu
17. W.D. Heel	- A.J.H. Al	46. M.H. Tjong Tjin Joe-L.	Jap Tjoen San
18. C.G.M. Schrijvers-	M. Blok		
19. J. van der Klauw	- W.G. Hamers	47. M. Janmaat	- H. Glimmerveen
20. G. Donker	- C. Blauw	48. W. van Kooten	- H. de Bie
21. A. Post	- A. Bode	49. G. Marx	- J. Engels
22. G.D. Melk	- A. Boer		
23. J. Boter	- V. Berg	50. K.J. Schubert	- A. Bach
24. A.Y. Schenk	- W. Stroop	51. W.D. Hajenius	- S.R. Tabak
25. F. Oranje	- M. Bitter	52. F.H.J.A. Kater	- R.'t Houtenhoofd
26. R. Bisschops	- T. Wijnen		
		53. J. Zomer	- R. Winter
27. H. van Evert	- A. van Benthem	54. D. Baas	- H. Daglooner
28. F. Arnold	- A. Mühren	55. F. Koopman	- M. Klijnkramer
29. E. Jos	- H.W. Verstappen		
30. N. Olivier	- A. Hardy	56. E. Dam	- E.J. Straat
31. B. Bannink	- P. Kok	57. P.V. Linde	- A.A. Laan
		58. M. Bonn	- F. London

Schaken in de Franse literatuur van de Middeleeuwen

Deze wereld is als een schaakbord, met witte en zwarte velden, vanwege de dubbele staat van leven en dood, genade en schuld.

Moralitas de Scaccario, 13e eeuw

Zelf schaak ik niet, ik dam liever. Edgar Allen Poe, waarschijnlijk om een lekker dwars te zijn, schreef in *The Rue Morgue* dat hij het damspel intelligenter vond, omdat elk stuk eenzelfde zet moet doen, hetgeen volgens hem de strategie abstracter, conceptueler en minder anekdotisch maakt, ook al omdat er bij het dammen slagdwang bestaat, terwijl het schaken zich in de eerste plaats onderscheidt door slagkeuze. De slagkeuze vergroot weliswaar de mogelijkheden, maar brengt ook meer verhaal en gekronkel in de zuivere, wiskundige analyse en verwacht variatie met diepgang. Ik weet niet of Poe gelijk heeft met zijn bewijsvoering vol zwarte humor – *se non è vero è ben trovato* –, maar het heeft de charme van het minderheidsargument, want het is zonder meer duidelijk dat de overgrote meerderheid het schaakspel hoger inschat. Dat prestige heeft ten dele te maken, meen ik, met de respectabelere ouderdom van het schaakspel. In de middeleeuws Franse teksten spelen de ridders vaak *as tables et as eschés*, een tafelspel en het schaakspel. Dat tafelspel (letterlijk: een spel waar een bord bij nodig is) is een algemene en daardoor wat mysterieuze term, maar de meesten menen dat het hier om het triktrakspel (jeu de jacquet, backgammon) gaat. De Oudgermaanse goden in de Edda speelden al triktrak, terwijl het damspel, dat oorspronkelijk op een schaakbord werd uitgevoerd, aanzienlijk jonger is: de eerste verwijzingen dateren van rond 1500. Het begrip ‘dames’ in het damspel (jeu de dames, *ludus dominarum*) is ongetwijfeld afgeleid van de dame of koningin uit het schaakspel. Basiswerken over de schaak en damgeschiedenis zijn de studies van Murray en Eales.

Ontstaan

Toch ben ik, zoals velen, gefascineerd door het

schaakspel, ‘koning van de spelen en spel van koningen’. Het is niet alleen een soort meditatie-mandala over leven en dood, over de wereldorde en het menselijk noodlot; het is ook een schitterende serie archeologische objecten: borden met prachtig inlegwerk en vooral de artistieke variatie die elke maker in de figuren kan aanbrengen (en in verhouding waarmee het damspel esthetisch wat schriel en theoretisch overkomt). En dan die inderdaad zeer respectabele ouderdom: hoewel het hier niet de plaats is om de historische van het spel te geven, moge ik er toch aan herinneren dat het oorspronkelijk een Indiaas krijgs-spel is, dat rond 600 voor het eerst vermeld wordt. Het Sanskriet *chaturanga* (viervoudig), van *chatur* (vier), verwijst oorspronkelijk naar de vier onderdelen van het Indiase leger: de wagens (die later de Torens worden), de olifanten, de cavalerie en de infanterie. Deze cohorten werden op hun beurt in verband gebracht met de vier elementen, vuur, aarde, lucht en water. Er is trouwens een Indiase variant van het spel, met vier legers én met dobbelstenen.

Europa

Het spel waaiert uit naar oost en west. In het oosten ontstaat het Chinese *Shang-kie* of Olifanten-spel, dat ook een Koreaanse variant heeft, en het Japanse *Shogi* of Spel der Generaals. Via Perzië komt het in de Arabische wereld, waar een aantal latere schrijvers beweert dat Adam al schaak speelde om zich te troosten na de dood van Abel. Via de Islam bereikt het schaakspel Spanje en Italië en, nog vóór het jaar 1000, West-Europa. Ons woord schaak (Latijn *scaccus*) gaat terug op het Arabisch-Perzische *sjah* (koning). De eerste Europese allusie vindt men in het kleine gedicht, *Versus de Scachis*, van net vóór het jaar 1000, bewaard in twee manuscripten in het klooster van Einsiedeln, Zwitserland: de zogenaamde *Einsiedeln Verzen*. En in het Latijnse epos *Ruodlieb*, rond 1030-1050, wordt er al geschaakt voor geld.

Dat het spel in West-Europa meteen een groot succes kent en vanaf 1100 tot de reguliere kennis van de Europese adel behoort, blijkt uit de literaire toespelingen in de Franse chansons de

geste (heldenepos, jeesten). In 1180 vinden we al een belangrijk hoofdstuk *De scaccis* in *De naturis rerum* van Alexander Neckam, een Brit die toen in Parijs studeerde en doceerde. Hij waarschuwt tegen het ijdele, frivole schaakspel en noemt als uitvinder Ulysses.

De zogeheten ‘*Echecs de Charlemagne*’ (de schaakstukken van Karel de Grote), ontdekt in de zeventiende eeuw, zijn uiteraard een anachronisme om de zestien archeologische stukken aan te duiden, die in werkelijkheid uit de twaalfde eeuw stammen en nu in de *Bibliothèque Nationale* te Parijs bewaard worden. Een ander fraai spel werd in 1831 gevonden op het eiland Lewis (Hebriden): van die achtenzeventig stukken in walrus-ivoor, uit het midden van de twaalfde eeuw, worden er zevenzestig bewaard te Londen, in het Britisch Museum en elf in het Museum voor Oudheden in Schotland. In Londen kan men replica’s kopen van deze prachtige stukken, die waarschijnlijk van Scandinavische oorsprong zijn.

De kroniekschrijver Joinville, in zijn *Vie de saint Louis*, vertelt dat de leider van de Syrische Hasjisjins, ‘De Oude van de Berg’, aan de heilige Lodewijk een kristallen schaakspel stuurde (waarop de devote Lodewijk IX weigerde te spelen!).

Spelregels

In de middeleeuwse literatuur van Frankrijk speelt het schaakspel vaak een rol. Er zijn zoveel voorbeelden van zetten en van de functie van het schaakspel te geven dat het onmogelijk is hier alles te behandelen: Murray bijvoorbeeld somt honderdvijftig allusies op uit de twaalfde en de dertiende eeuw. Een hopelijk representatieve keuze moge dus volstaan.

Alvorens enkele voorbeelden uit de narratieve literatuur te behandelen, moet ik eerst wijzen op enkele belangrijke didactische traktaten over het schaakspel uit middeleeuws Frankrijk. Het basiswerk is ongetwijfeld het vroeg-veertiende eeuwse *Lusus Scacorum* van de Noord-Italiaanse domineaan, Jacobus de Cessolis, bewaard in zo’n

tweehonderd handschriften en vertaald in verschillende Europese talen, waaronder drie keer in het middeleeuws Frans. De voornaamste Franse vertaling is die van Jacques de Vignai, *Le Livre de Echecs moralisés*, van rond 1340 en bewaard in niet minder dan vierenvertig ‘aristocratische’ manuscripten. Zoals de Franse titel al aangeeft, werd het schaakspel niet alleen concreet beschreven, met de stukken en de spelregels, maar ook ‘gemoraliseerd’, wat wil zeggen dat men overeenkomstig de traditie van de middeleeuwse didactische betogen, veel aandacht besteedt aan de allegorische waarde van het spel. De stukken worden dan gezien als een standspiegel of *Livre des états du monde*. Het werk in kwestie bestaat uit vier delen: het eerste boek behandelt de geschiedenis en voert het schaakspel terug op een legendarische Oosterse filosoof, Xerxes of Philometor, die geleefd zou hebben kort na Nebukadnezar. De boeken II en III zijn gewijd aan de allegorische interpretatie van de stukken, die de lezer moet helpen een beter beeld te krijgen van de maatschappij waarin hij leeft; het vierde boek bevat de spelregels.

Gebruik van het schaakbord
(afb: *Bibliothèque de l'Arsenal*, Parijs, 15e eeuw)

Wat de toenmalige spelregels betref, vallen twee belangrijke verschillen op met het huidige schaakspel. De *fierge* en de *aufin*, twee arabis-

men. De fierge, van het Arabisch firz (vizier of wijze man), zal later de koningin worden, via de lectuur vierge. Maar de fierge was traag en beperkt in zijn bewegingsvrijheid (alleen diagonaal en slechts één vakje tegelijk), waardoor het spel soms eindeloos kon duren: vandaar de moderne koningin, die pas sinds het einde van de vijftiende eeuw zo machtig en mobiel is. En dan de aufin of alfin, van het Arabische voor olifant: het stuk werd in de loop der tijden zowel oude wijze als bisschop en zot genoemd (omdat de slaganden van de olifant verward werden met de tweehoornige bisschopsmijter en de zotskap!). Nu is het de looper geworden - in het Engels nog steeds bishop en in het Frans fou, maar de moderne looper mag zich vrij de diagonaal verplaatsen, terwijl de aufin per beurt slechts over twee vakken (diagonaal) verzet mocht worden. De twee oude stukken worden samen genoemd in een interessante passage uit de twaalfde eeuwse Roman d'Alexandre, waarin een Griekse ridder tegen Baudrains speelt:

Li chevalier de Gresse, qui se voloit haster
La paon de la fierge a fait avant aler...
Li Baudrains traist sa fierge por son paon sauver
E cele son aufin, qui cuida conquerer
La fierge ou le paon ou faire reculer.

(De griekse ridder had haast: hij zette de pion van de Fierge (= die voor de Koningin staat) naar voren ... Baudrains zet zijn Fierge terug om zijn pion te redden en daardoor zijn Aufin, want hij dacht de Fierge of de pion (= van de tegenpartij) te veroveren of te doen wijken.)

Literatuur

Tot dusver de techniek van het spel, voor interessant voor de archeologie van het schaken. Het gebruik van verwijzingen in de literaire teksten is een heel ander verhaal. Daar immers moet men rekening houden met de narratieve strategie en het receptiekader waarbinnen de verwijzing naar het schaakspel functioneert.

De eerste allusie vindt men in het Chanson de Roland waarschijnlijk van zeer kort na 1100;

Sur palies blancs siedent cil cevalier,
As tables juent pur els esbaneier
E as eschecs li plus saive e li veill
E escremissent cil bachelor leger
[vv. 110-113]

(De ridders zitten op witte spreien en spelen een tafelspel (= waarschijnlijk triktrak) om zich te vermaken. De oudere en wijzere ridders spelen schaak en de jonge sportievelingen houden meer van schermen)

Een passage die duidelijk aantoonst dat het nog maar net in Europa geïntroduceerde schaakspel hoger werd aangeschreven dan triktrak, om van zwaardvechten maar te zwijgen. Typisch daarbij zijn ook de anachronismen die in de twaalfde eeuwse verhalen zo vaak voorkomen: men zou al geschaakt hebben in de tijd van de Trojaanse oorlog, alsook aan de hoven van Alexander de Grote, Karel de Grote en koning Arthur!

Doordat er in de middeleeuwen ook stukken een niet-militaire naam hadden gekregen, zoals de Koningin en de Bisschop, kon het schaakspel ook gebruikt worden als een symbool om de middeleeuwse maatschappij in miniatuur uit te beelden. In Li Jus de Esqués, een kort gedicht van het einde van de dertiende eeuw, vergelijkt Engreban d'Arras, in navolging van de Moralitas de Scaccario en de Gesta Romanorum, het schaakspel met het menselijke leven: de ene is koning, de andere gewone pion, maar ten slotte worden alle stukken zonder onderscheid weer in de zak gestopt waar ze uitkwamen. En dan vallen de zwaardere nobele stukken zelfs lager dan de pionnen!

De bijna feeëriek symboliek van het schaakspel in de twaalfde en dertiende eeuw moge blijken uit de volgende voorbeelden. In het anonieme verhaal Le Lai de Guingamor wordt de Keltische held Guingamor voorgesteld als hij bij een raam aan het schaken is (ook in Welsche en Ierse teksten spelen de Keltische helden graag schaak). Tijdens het spel flonkert de zon zo mooi in zijn haar dat de koningin verliefd op hem wordt:

Contre unen fenestre seoit

I rai de soleil li venoit
el vis, que tout l'enlunnoit
e bone color li donnoit

(Hij zat bij een venster, een zonnestraal die op zijn gezicht viel,
overspoelde hem met licht en gaf hem een schitterende kleur)

Later zal de jacht op het Witte Everzwijn de held Guingamor naar de fee voeren. In Erec et Enide van Chrétien de Troyes (twaalfde eeuw), in de Continuation Perceval van Wauchier de Denain en in de Didot-Perceval komt ook een schaakspel voor, eveneens gevolgd door een jacht op het Witte Hert. De jacht op het Witte Beest (Hert of Zwijn) is in heel veel teksten een prelude tot de ontmoeting met de fee c.q. de feeëriek geliefde (o.a. ook in het Lai de Guigemar van Marie de France). Deze verhaalsequentie toont de magie die van het schaakspel uitging: van het schaakspel via het Witte Beest naar de fee. In de feeëriek jeeste Huon de Bordeaux moet de held schaak spelen met de dochter van de emir; als hij wint, mag hij een nacht met haar slapen; als hij verliest, wordt hij onthoofd. Huon wint, maar hoofs als hij is, laat hij het daar bij. Sommigen denken dat deze passage al een parodistische waarde heeft. En in Cligès, van Chrétien de Troyes, wanneer Alexander trouwt met Soredamor is hij blij.

De ce que s'amie fu fierce
De l'eschaquier don il fu rois
[vv. 2334-35]

(dat zijn vriendin de koningin is van het schaakbord waarvan hij de koning is)

In één van de Miracles de Notre Dame van Cautier de Coincy, begin dertiende eeuw, speelt God schaak tegen de duivel en wint dankzij zijn Koningin, die voor de Maagd Maria staat! En zoals in Het zevende zegel van Ingmar Bergman de ridder schaak zal spelen tegen de dood, zo speelde in de vijftiende eeuw Charles d'Orléans schaak tegen de Liefde:

J'ay aux eschés joué devant Amours.

Twee spelen die men niet kan winnen.

Liefde

Deze voorbeelden suggereren al dat er aan de middeleeuwse verwachtingshorizon een betekenis-as kon lopen tussen schaken en liefde. Dit verband wordt consequent uitgewerkt in Le Livre de Eschecs amoureux, een groot anoniem leer-dicht van rond 1370, zeer beïnvloed door de allergeorese van de Roman de la Rose, van Guillaume de Lorris; daarin wordt het liefdeskrijgs spel tussen de minnaar en zijn Dame als een partij schaak beschreven, elk stuk symboliseert een hoedanigheid of een gedrag op het gebied van de liefde. Het militaire spel is een ars amandi geworden, een hoofs spel, dat eindigt als de jongeman schaakmat staat. Die verglijding van 'leger' naar 'liefde' zit er eerder in en is ook tekenend voor de overgang van epos naar roman. Op basis van de Echecs amoureux schreef de hofarts Evrart de Conty rond 1400 een didactisch-allegorische commentaar in proza: Le Livre des Echecs amoureux moralisés. Hij brengt schaaksymbolen in verband met allerlei mythen en cosmografieën. Het liefdesschaakspel vereist twee hoogwaardige tegenstrevers, die zich onderwerpen aan een complex van rituele liefdesregels. Evrart beschrijft een echt spel met echte zetten, die alleen een betekenis krijgen in het liefdessteekspel, totdat de pientere dame de verstrooide, defensieve en onhandige minnaar schaakmat zet. 'Want: het schaakspel is het mooiste, het meest wonderbaarlijkste spel ter wereld en biedt de meeste affiniteiten met de liefde.'

En er is niet alleen het verband tussen schaken en liefde, maar ook veel concreter, het verband tussen schaken en seksualiteit. In een scabreus Occitaans gedicht uit de dertiende eeuw zegt Bernart d'Auriac dat hij met zijn Dame schaak wil spelen, zonder dat er iemand bij is; in dat subtiele spel zou hij willen dat zij wint, zodat hijzelf op het eind van het liefdesspel uitgeput en schaakmat zou achterblijven! De lichamelijke wellust bestaat in onderwerping aan de vrouw, overeenkomstig de ideologie van de liefdesdienst uit de hoofse liefde.

Maatschappij

Naast de narratieve functie speelt er natuurlijk ook een historisch-sociologische connotatie: als we de literatuur mogen geloven, wordt het schaakspel bedreven in de hoofse ridderwereld (pas vanaf de veertiende eeuw wordt het ook in andere maatschappelijke klassen gespeeld, ondanks een aantal verbodsbepalingen, die alleen maar de grote populariteit van het spel bewijzen). Schaken maakte deel uit van de mondaine ridderopvoeding, als metafoor voor de andere war games die de edelen als sport bedreven. Geen wonder dus dat het schaakspel zo vaak voorkomt de chansons de geste, waar het menigmaal dient als vertrekpunt voor eindeloze militaire conflicten. Soms, als koningen er op het slagveld niet uitkomen, vechten ze hun geschil uit aan het schaakbord, waarbij trouwens het valsspelen niet wordt geschuwd! Maar de militaire beeldspraak wordt wellich het pregnant uitgewerkt door Jean de Meun in zijn *Roman de la Rose* (rond 1270), waar de strijd om Sicilië in een lang uitgesponnen metafoor (vv 66486722) wordt beschreven met de termen van het schaakspel (waarvan de uitvinding deze keer wordt toegeschreven aan een hellenistische heerser, Attalus Asiaticus, aan wie een middeleeuwse traditie ook de uitvinding van de wiskunde toeschreef).

Ook de hoogstgeplaatste edele jonkvrouwen leren schaken. Bij Marie de France, in het *Lai d'Eliduc*, twaalfde eeuw, leest men *As eschés un chevalier d'ulre mer de l'altre part de l'eschekier, ki deveit sa fille enseigner*. [vv. 485-58]

((De koning) begint schaak te spelen met een ridder van overzee aan de andere kant van het schaakbord, die het (= schaakspel) aan zijn dochter moest leren)

[Ook hier volgt trouwens een liefdesscène op een schaakepisode.]

Beschaving en geweld

Het schaakspel, zoals ook al bleek in het *Chanson de Roland*, duidt op beschaving. Spel is beschaving, zoal Huizinga heeft aangetoond, want het betekent reductie tot

het symbolische. Jacobus de Cessolis zei al dat de filosoof Xerxes het spel uitvond om Evilmerodach, de koning van Babylon (zoon van Nebukadnezar), mores en manieren bij te brengen en zijn gewelddadigheid in te tomen, want deze wrede vorst had zijn vader in driehonderd stukken gesneden en aan de gieren gevoerd. De moraal van Jacobus de Cessolis is dat zelfs de koning afhankelijk is van al de anderen; zonder de anderen is hij hulpeloos. Zonder beschaving geen spel: dat blijkt a contrario uit het onbeschaafde gebruik van het schaakbord. Wie de stukken contrario uit het onbeschaafde gebruik van het schaakbord. Wie de stukken omver gooit

of met het bord woest om zich heen slaat, kan niet tegen zijn verlies, is onsportief, onhoffelijk en plaats zich daardoor automatisch buiten het spel, dat afspraak, ritueel en conventie in een gesloten wereld betekent en ook een feestelijk gat in de tijd, een tussen haakjes zetten van de andere wetten uit de gewone wereld.

Dergelijke afkeurenswaardige praktijken kwamen kennelijk nog al eens voor. In een ander *chanson de geste*, dat van Aiol, eveneens uit de twaalfde eeuw, geeft de vader zijn zoon de raad het schaakspel te mijden, omdat het een bekende bron van herrie en ruzie is. In *Les Voeux du Paon* (1312) van Jacques de Longuyon laat Cassamus twee jonge mensen schaak spelen - de jongen heet alweer Baudrains -, maar er wordt niet gezegd wie wint, want voor het zover is, gooit Cassamus brutaal en kussen op het schaakbord, zeggend 'jullie zijn alletwee schaakmat'. In *Perceval ou le Conte du Graal* van Chrétien de Troyes worden Gauvain (= Walewein) en een meisje op een torentrap aangevallen door het gepeupel.

Walewein vindt geen schild om zich af te scherm en gebruikt dan maar een schaakbord.
Lors versa les eschas a terre,
D'yvoire furent, .II. tanz gros
Que autre eschas et de dur os.
[vv. 5822-24]

(Hij goode de schaakstukken op de grond; zij waren wel twee keer zo groot als gebruikelijk en van heel hard ivoor)

Het dappere meisje helpt Walewein in de strijd door de dorpers met enorme schaakstukken te bestoken.

La damoisele les eschas
Qui jurent sor la pavement
Lor ruie molt iriement [vv. 5926-28]

(De furieuze jonkvrouw bestookt hen met de schaakstukken die op de vloer lagen)

Een gelijkwaardig onsportief gedrag komt voor in de hoger vermelde *Continuation Perceval* van Wauchier en de *Didot-Perceval*, alsook in *Peresvaus*, maar dan schaakt de held (twee maal *Perceval*, in de laatste tekst *Walewein*) tegen een magisch schaakbord dat zelf de tegenzetten doet, dus een beetje zoals bij een schaakcomputer van nu. De stukken zijn van ivoor en goud. De held kiest de ivooren stukken. De mechanische tegenstrever speelt met de gouden. Wanneer de held drie maal schaakmat is gezet, krijgt hij er genoeg van en wil hij de stukken door het venster in de rivier werpen. Gelukkig komt een juffrouw hem daar van weerhouden, zeggend dat het uiterst onbehoorlijk is schaakstukken in het water te gooien! Maar het kan altijd erger. In de jeeste *Galien* le Restoré wordt de held door zijn Thibert, die niet tegen zijn verlies kan, met een schaakbord tot bloedens toe geslagen. In *La Chevalier Ogier* wordt de winnende Bauduinet door de verliezende Carlot doodgeslagen met het schaakbord, hetgeen aanleiding zal geven tot een epische oorlog. En het meest beroemd - ook in de iconografie - is wel de passage uit de *Vier Heemskinderen* (*Les Quatre Fils Aymon*), waarin Reinot van Montalbaen (*Renaud de Mantauban*) tegen Berthelot speelt. Reinout is er met zijn ge-

dachten niet bij en doet domme zetten, hetgeen Berthelot interpreteert als boos opzet om het voor de gek te houden.

Berthelot geeft Regnault een oorveeg, waarop deze laatste Berthelot met een gouden schaakbord uitschakelt.

(gravure uit: 'Les queatre Fils Aymon' 1480-1485)

Berthelot beledigt Reinout en slaat hem in het gezicht. Reinout verliest zijn zelfbeheersing, grijpt het zware gouden schaakbord en slaat er Berthelot meedood, 'zodat zijn ogen uit hun kassen schieten en zijn schedel splijt'. Ook buiten de literatuur, in 'echte' archiefstukken, wordt melding gemaakt van ruzies die uit het schaakspel voortkomen.

Het is misschien geen mooi beeld om mee af te sluiten, althans niet op het eerste gezicht. Op het tweede gezicht komt het aardig overeen met de extreem gefixeerde, hiëratische intensiteit waarmee de grootmeesters spelen: een knetterende breinstorm, cybernetische hersenschakelingen in het schedelveld, bijna een ceremoniële big bang die symbolische wereldordering inluidt. Schaken, zei Gari Kasparov, is de wreedste sport ter wereld.

Paul Verhuyk, *Schaken in de Franse literatuur van de Middeleeuwen*, Den Haag, BzzlleTin, feb. 1996.

Bert Tijhuis

(overgenomen van het clubblad van sv Rijsen. red.)

EINDRANGLIJST COMPETITIE 1995/1996

Pl.	Nr.	Speler	Part	+	=	-	Pnt	Zw	%	G/T	G/S	Elo	Tpr	Kzr	Wrd
1	2	K. van de Weide	27	19	4	4	21	+1	77	15	143	2325	2319	4392	200
2	7	M. Leuw	31	17	7	7	20½	-1	66	13	124	2100	2194	4066	199
3	118	A. Lont	25	16	4	5	18	-1	72	12	136	2200	2258	4039	198
4	1	A. Köhler	21	15	1	5	15½	+1	73	14	137	2270	2276	3765	197
5	13	H. de Vilder	31	16	5	10	18½	+1	59	23	105	2013	2054	3417	196
6	12	H. Jolles	16	11	2	3	12	+2	75	17	138	2205	2240	3402	195
7	10	M. Wunnink	22	13	4	5	15		68	32	115	2011	2018	3361	194
8	39	R. Lith	23	11	5	7	13½	+1	58	17	107	2062	2082	3187	193
9	15	E. Osterwald	26	11	7	8	14½	+2	55	20	100	2009	2043	3176	192
10	5	W. Fokkink	21	11	4	6	13	-1	61	18	112	2068	2091	3175	191
11	14	J. Spreeuw	21	9	5	7	11½	+3	54	19	98	2227	2116	3145	190
12	22	N. Narings	25	14	1	10	14½	+1	57	24	101	2174	2034	3121	189
13	52	J. Dekker	26	11	6	9	14	+2	53	34	89	1767	1785	3080	188
14	19	H. Trujillo	29	17	2	10	18	-1	62	40	100	1759	1862	3073	187
15	6	J. van Steenis	29	11	7	11	14½	+3	50	16	93	2093	2024	3015	186
16	112	P. Schipper	25	11	5	9	13½	+1	54	22	97	1950	1967	2949	185
17	48	B. Colmer	30	13	5	12	15½	+2	51	26	89	1770	1817	2931	184
18	8	M. Kahn	14	7	4	3	9		64	14	120	2152	2166	2924	183
19	30	S. de Vos	24	13	2	9	14		58	47	89	1963	1841	2831	182
20	70	A. Wunnink	30	12	6	12	15		50	34	84	1642	1708	2761	181
21	3	R. van het Kaar	10	7		3	7	-2	70	20	127	2153	2241	2760	180
22	46	E. Petersma	21	8	7	6	11½	+1	54	30	92	1805	1880	2702	179
23	38	A. Bach	24	9	8	7	13		54	40	87	1731	1810	2678	178
24	119	T. Marioneaux	25	10	5	10	12½	-1	50	24	89	1800	1899	2664	177
25	51	A. van Dinteren	23	12	1	10	12½	-1	54	39	87	1708	1650	2651	176
26	37	H. Dirks	20	10	4	6	12		60	43	95	1806	1886	2628	175
27	40	P. Ruhe	27	12	2	13	13	-1	48	29	83	1799	1787	2618	174
28	67	K. Sterrenburg	13	7	2	4	8	+1	61	28	106	1931	1802	2609	173
29	71	P. Jonkman	14	4	7	3	7½		53	42	84	1730	1737	2584	172
30	77	J. Hoogenboom	27	11	4	12	13	-1	48	38	78	1649	1630	2559	171
31	59	A. Troost	22	6	11	5	11½		52	38	85	1548	1713	2541	170
32	114	D. Jansen	17	8	3	6	9½	+1	55	41	88	1700	1689	2519	169
33	62	E. Leuw	30	11	6	13	14		46	37	75	1669	1668	2513	168
34	53	M. Aue	21	10	5	6	12½	-1	59	53	87	1647	1643	2502	167
35	4	G. Rill	16	8	3	5	9½	+2	59	38	96	2202	2019	2474	166
36	34	H. Schmitz	10	7		3	7		70	33	118	2035	2241	2463	165
37	55	F. Roes	18	5	9	4	9½		52	36	86	1773	1798	2426	164
38	36	A. van de Woestijne	14	5	6	3	8		57	35	95	1900	1918	2412	163
39	47	J. Franssen	31	12	4	15	14	+1	45	31	77	1642	1720	2398	162
40	88	J. Smit	16	8	2	6	9		56	39	91	1834	1819	2383	161
41	23	J. Kalma	21	6	9	6	10½	-1	50	49	76	1713	1682	2342	160
42	20	J. Selier	6	5		1	5		83	48	127	1886	1997	2308	159
43	131	J. Quortrup	6	5	1		5½		91	67	122	2100	2148	2266	158
44	69	T. Lith	28	10	5	13	12½	+2	44	42	70	1623	1692	2261	157
45	54	J. van Hulst	19	6	7	6	9½	+1	50	48	77	1700	1676	2242	156

Pl.	Nr.	Speler	Part	+	=	-	Pnt	Zw	%	G/T	G/S	Elo	Tpr	Kzr	Wrd
46	42	J. Konst	24	8	5	11	10½	-2	43	47	66	1607	1589	2228	155
47	80	P. Laport	19	8	2	9	9	+1	47	42	75	1469	1663	2225	154
48	72	H. Kuypers	29	11	7	11	14½	+1	50	53	74	1661	1683	2219	153
49	29	N. de Rijk	25	11	3	11	12½	-1	50	50	76	1763	1663	2204	152
50	31	P. Allaart	16	5	4	7	7	-2	43	41	69	1806	1680	2173	151
51	18	H. Holl	9	5	1	3	5½	+1	61	33	102	2003	1934	2162	150
52	21	B. Pel	9	5	1	3	5½	-1	61	31	104	2061	2088	2153	149
53	50	P. Zonjee	31	9	5	17	11½	-1	37	37	61	1680	1503	2106	148
54	78	T. Prent	6	4		2	4	-2	66	32	112	1570		2095	147
55	43	S. de Haan	14	6	2	6	7	-2	50	50	76	1565	1467	2076	146
56	130	K. Kruij	6	6			6		100	90	111	1800	1901	2061	145
57	27	M. Niewenhuis	9	5	1	3	5½	-1	61	49	93	1795	1788	2038	144
58	85	R. Fritschy	18	8	1	9	8½	+2	47	52	70	1648	1634	2030	143
59	110	W. Moes	16	7	1	8	7½		46	44	72	1600	1707	2010	142
60	132	H. Ruiz	7	5	1	1	5½	+1	78	73	100	1500	1765	1981	141
61	133	R. van Leeuwen	5	3	2		4	-1	80	63	110	1700	1834	1963	140
62	65	J. Meuleman	16	7	2	7	8	-2	50	51	75	1662	1655	1950	139
63	57	S. Steemers	27	7	6	14	10	+1	37	35	61	1622	1556	1949	138
64	81	E. van Tuijl	29	8	7	14	11½	+1	39	48	60	1315	1520	1932	137
65	75	P. van der Werf	24	4	10	10	9		37	43	58	1536	1439	1929	136
66	111	J. Gimpel	10	4	2	4	5	+2	50	44	79	1700	1558	1896	135
67	56	R. J. de Bruin	5	3		2	3	-1	60	22	107	1770		1886	134
68	73	G. Lörinczy	28	9	7	12	12½		44	67	59	1422	1459	1864	133
69	64	R. van Slooten	14	5	5	4	7½		53	65	72	1675	1578	1845	132
70	16	T. Weijers	16	6	4	6	8		50	61	70	1864	1685	1831	131
71	60	M. Meijer	28	11	4	13	13		46	62	64	1675	1613	1799	130
72	82	L. Oomens	26	11	1	14	11½	+2	44	68	59	1555	1498	1799	129
73	25	J. Algra	7	3	2	2	4	-1	57	50	86	1859	1829	1794	128
74	32	R. Barendregt	8	4		4	4	-2	50	43	79	2019	1921	1756	127
75	26	M. Kremer	3	2		1	2	-3	66	4	130	2259	1827	1744	126
76	108	J. Titulaer	31	14	3	14	15½	-1	50	81	60	1200	1440	1727	125
77	66	P. van Vliet	11	5	2	4	6	+1	54	66	73	1585	1553	1690	124
78	93	J. Tanja	25	9	3	13	10½	-1	42	61	59	1295	1487	1686	123
79	102	M. Mol	6	4		2	4		66	73	84	1400	1743	1677	122
80	58	R. J. Schaper	8	4		4	4		50	42	80	1886	1867	1667	121
81	9	A. de Feijter	4	3		1	3		75	48	115	2055	2241	1652	120
82	44	A. Faber	9	3	2	4	4	-1	44	52	66	1652	1565	1640	119
83	84	F. Oranje	22	5	5	12	7½	-2	34	56	49	1587	1446	1610	118
84	113	N. Schoonderwoerd	2	2			2		100	47	154	2086	2382	1596	117
85	79	E. Mastenbroek	6	3	1	2	3½		58	51	87	1822	2003	1586	116
86	105	J. Hania	10	6	2	2	7		70	108	65	1650	1556	1564	115
87	49	P. de Casparis	6	2	1	3	2½		41	23	73	1712	1840	1554	114
88	68	G. Sylbing	14	3	4	7	5	-2	35	50	53	1581	1547	1544	113
89	74	H. de Heer	7	3	2	2	4	+1	57	75	72	1727	1617	1501	112
90	127	H. Kok	5	2	1	2	2½	+1	50	48	77	1700	1646	1482	111
91	83	H. Cornelissen	12	4	2	6	5		41	69	54	1502	1539	1459	110

Pl.	Nr.	Speler	Part	+	=	-	Pnt	Zw	%	G/T	G/S	Elo	Tpr	Kzr	Wrd
92	94	E. Eckstein	23	9	3	11	10½	+1	45	77	56	1400	1450	1440	109
93	117	J. de Wilde	7	3	1	3	3½	-1	50	71	65	1600	1538	1387	108
94	121	J. Mulder	4	2		2	2		50	50	76	1900	1836	1378	107
95	35	M. Nielen	2		2		1		50	2	100	2014		1356	106
96	89	W. Cornelissen	15	3	4	8	5	+1	33	61	46	1721	1439	1343	105
97	123	P. Doggers	2	1		1	1		50	48	77	2000	1792	1316	104
98	92	J. Potters	30	13		17	13		43	91	47	1461	1395	1288	103
99	90	H. Puyker	21	9		12	9	+1	42	91	46	1333	1351	1270	102
100	96	M. Klijnkramer	24	8	2	14	9	+2	37	84	43	1412	1366	1239	101
101	126	J. Pieter	1	1			1	-1	100	100	101	1600	1808	1224	100
102	45	H. Uiterwijk	2	1		1	1		50	57	72	1780	1576	1222	99
103	98	M. Ligtenstein	16	6	1	9	6½		40	96	42	1408	1251	1205	98
104	17	G. Sanderse	6	1	2	3	2	-4	33	53	49	1965	1855	1183	97
105	86	B. Manuri	1	1			1	+1	100	132	69	1926	1934	1157	96
106	135	L. Affourtit	2	1		1	1		50	110	46	1200	1260	1136	95
107	41	B. Wijchgel	1		1		½	-1	50	131	35	1830	1438	1090	94
108	11	R. Kikkert										2015		1085	93
109	134	F. Deyl	1		1		-1		56			1600	1408	1053	92
110	24	D. Smit										2158		1051	91
111	28	D. Kamphuis										1879		1050	90
112	63	T. Netten										1744		1049	89
113	76	J. Weehuizen										1535		1016	88
114	87	E. van Rootseelaar										1400		1015	87
115	91	B. de Wilde										1579		1014	86
116	95	R. Pangalila										1600		981	85
117	99	J. Sluis										1659		980	84
118	104	A. Wever										1200		979	83
119	122	K. Pieterse	3	1		2	1	+1	33	72	43	1200	1248	933	82
120	106	J. Bruijn	24	8		16	8		33	98	34	1180	1215	923	81
121	61	B. Nootebos	1			1		+1		22		1813		917	80
122	124	S. Simons	1			1		-1		72		1600	1152	885	79
123	125	O. Groeneveld	1			1		+1		76		1200	800	884	78
124	33	M. Pos	5		1	4	½	+3	10	45	16	1756	1631	867	77
125	128	E. Scheps	1			1		-1		76		1345	793	851	76
126	129	R. Martir	1			1		+1		131		1100	788	850	75
127	116	J. Das	2			2				56		1400	1124	824	74
128	101	P. Heimans	13	2	2	9	3	+1	23	87	26	1400	1144	796	73
129	120	F. Vyent	4		1	3	½		12	108	11	1200	904	779	72
130	115	D. Pront	7	1		6	1	-1	14	92	15	1200	1102	739	71
131	100	J. van der Klauw	32	6	3	23	7½	-2	23	91	25	1177	1158	666	70
132	109	S. Kuypers	31	6	2	23	7	-1	22	93	24	1200	1173	661	69
133	107	H. van Keulen	22	4	1	17	4½	-2	20	110	18	1043	1046	619	68

Uitslagen ronde 30, 31 en 32

UITSLAGEN RONDE 30

M. Leuw	0 - 1	A. Köhler
J. van Steenis	0 - 1	A. Lont
J. Spreeuw	0 - 1	H. de Vilder
M. Wunnink	1 - 0	H. Dirks
H. Trujillo	1 - 0	E. Osterwald
P. Schipper	0 - 1	W. Fokkink
N. Narings	1 - 0	A. Wunnink
S. de Vos	1 - 0	E. Leuw
A. Bach	½ - ½	N. de Rijk
J. Quortrup	1 - 0	P. Ruhe
M. Aue	½ - ½	P. Jonkman
P. Allaart	0 - 1	J. Hoogenboom
J. van Hulst	0 - 1	H. Ruiz
R. van Slooten	0 - 1	P. Zonjee
E. van Tuijl	0 - 1	K. Kruijt
R. Fritschy	1 - 0	P. van der Werf
R. van Leeuwen	1 - 0	F. Oranje
G. Lörinczy	0 - 1	L. Oomens
J. Tanja	0 - 1	J. Algra
J. Hania	1 - 0	J. Potters
H. Puyker	0 - 1	J. van der Klauw
S. Kuypers	1 - 0	J. Bruijn

UITSLAGEN RONDE 31

J. van Steenis	0 - 1	M. Leuw
H. Jolles	1 - 0	A. Lont
A. Köhler	0 - 1	M. Wunnink
J. Dekker	0 - 1	H. de Vilder
E. Osterwald	1 - 0	E. Petersma
W. Fokkink	½ - ½	H. Trujillo
N. Narings	1 - 0	P. Schipper
D. Colmer	1 - 0	A. van Dinteren
J. Konst	0 - 1	S. de Vos
M. Aue	0 - 1	A. Wunnink
J. Franssen	0 - 1	A. Bach
T. Lith	0 - 1	D. Jansen
E. Leuw	1 - 0	N. de Rijk
M. Pos	0 - 1	H. Schmitz

A. vd Woestijne	1 - 0	P. Allaart
J. Kalma	1 - 0	S. de Haan
P. Zonjee	0 - 1	P. Laport
R. Fritschy	0 - 1	R. van Leeuwen
P. van der Werf	0 - 1	H. Ruiz
L. Oomens	0 - 1	E. van Tuijl
J. Titulaer	½ - ½	T. Weijers
M. Meijer	1 - 0	A. Faber
H. de Heer	0 - 1	J. Tanja
J. Potters	1 - 0	F. Oranje
M. Klijnkramer	1 - 0	H. Puyker
M. Ligtenstein	1 - 0	S. Kuypers
L. Affourtit	1 - 0	J. Bruijn
H. van Keulen	0 - 1	J. van der Klauw

UITSLAGEN RONDE 32

K. van de Weide	0 - 1	M. Wunnink
M. Leuw	1 - 0	H. Trujillo
J. Spreeuw	½ - ½	A. Lont
E. Osterwald	½ - ½	A. Köhler
D. Colmer	0 - 1	N. Narings
J. Dekker	1 - 0	J. van Steenis
S. de Vos	1 - 0	P. Schipper
A. Wunnink	1 - 0	J. Hoogenboom
H. Schmitz	1 - 0	R. van het Kaar
A. Bach	1 - 0	M. Aue
D. Jansen	1 - 0	J. Smit
E. Leuw	1 - 0	P. Allaart
J. Franssen	½ - ½	J. Kalma
T. Lith	1 - 0	S. Steemers
J. van Hulst	1 - 0	R. van Slooten
P. Laport	0 - 1	R. van Leeuwen
H. Ruiz	1 - 0	P. Zonjee
K. Kruijt	1 - 0	J. Titulaer
E. van Tuijl	1 - 0	M. Meijer
J. Potters	0 - 1	T. Weijers
J. van der Klauw	0 - 1	J. Tanja
J. Hania	1 - 0	S. Kuypers
H. Puyker	1 - 0	L. Affourtit
J. Bruijn	1 - 0	H. van Keulen

Prof. Van Hulst doceert

Schaakwetenswaardigheden

Mr. Oskam en Dr. Euwe

In aansluiting op hetgeen ik vorige keer over Mr. Oskam mededeelde, vond ik in mijn archief nog het volgende. Euwe moest eens in Rotterdam schaken en Oskam belde hem op met het verzoek een paar uur eerder te komen om in zijn fraaie tuin samen met mevrouw Oskam een kopje koffie te drinken. Euwe gaf aan deze uitnodiging gevolg, maar in de tuin verstijfde hij van schrik, want daar liepen twee jonge leeuwen vrij rond. Oskam zei: je kunt er gerust mee spelen, als je ze maar op tijd hun portie vlees geeft; en Oskam gaf zelf het voorbeeld door met die beesten wat te stoeien, welk voorbeeld niet door Euwe werd nagevolgd. Een paar maanden later werd Euwe weer door Oskam gebeld: een der leeuwen had hem behoorlijk gebeten, waarna hij de beide dieren onmiddellijk aan Blijdorp ten geschenken had gegeven!

Wie was Winawer?

In ons onvolprezen Caïssanieuws hebt u de vraag kunnen lezen: wie was toch eigenlijk Winawer?

Hier volgt het antwoord.

Simon Abramowitsj Winawer werd in 1838 in Warschau geboren. Als jongeman boekte hij al opmerkelijke schaaksuccessen, maar op een moment was hij gewoon "verdwenen", omdat hij zich als jood in Polen minder veilig voelde. Nadat enkele jaren niemand iets van hem gehoord had, dook hij in 1867 in

Parijs op, waar geen enkele schaker hem bleek te kennen; hij kon aantonen dat hij in Polen tot de grootmeesters gerekend werd, zodat men hem een plaats gaf in een internationaal toernooi, waar hij op de tweede plaats eindigde. Daarna boekte hij nog opvallende successen in Leipzig (1878), Berlijn (1881), Wenen (1882), Neurenberg (1883), Dresden (1892) en Boedaest (1896). Hij keerde op het eind van leven terug naar Warschau, waar hij in 1919 stierf. Winawer heeft twee varianten op zijn naam staan, beide met zwart. Hier volgen ze:

1. d2-d4, d7-d5 2. c2-c4, c7-c6 3. Pb1-c3, d5xc4 4. e2-e4, e7-e5!? 5. d4xe5, Dd8xd1+ 6. Ke1xd1, Lc8-e6 7. Pg1-f3, Pb8-d7 8. Lc1-f4, 0-0-0 enz.

De tweede variant is in de Franse opening.

1. e2-e4, e7-e6 2. d2-d4, d7-d5 3. Pb1-c3, Lf8-b4 4. e4-e5, c7-c5 5. a2-a3, Lb4xc3+ 6. b2xc3, Pg8-e7 enz.

Robert Hübner

Ook al zo'n wonderlijke vogel. Op 13-jarige leeftijd kampioen van Keulen. Promoveerde in 1973 tot doctor in de klassieke talen; werd hoogleraar in de Egyptologie met specialisme het hiërogllyphenschrift; gaf zijn professoraat op om zich geheel aan het schaken te wijden. Hij woont op een éénkamerflat zonder radio of televisie, omdat daar alleen maar onzin uitgekraamd wordt; hij leest nooit een krant. In 1986 moest hij tijdens "Hoogovens" een

afgebroken partij van mij beslissen; daarna zag ik hem in tien jaar niet meer. Maar januari 1996 speelde hij weer in Wijk aan Zee. Toen hij mij zag herkende hij mij onmiddellijk en hij wist bovendien nog precies de stelling uit de afgebroken partij! Hij spreekt 16 talen (!!), waaronder vloeiend en foutloos Nederlands.

Caïssa 7 haalt DCG 7 onderuit

Frans Oranje

De voorspelling van Peter Voets dat alle teams van DCG in de 3e klasse van de SGA dit jaar kampioen gingen worden is niet uitgekomen. En daar is C7 helemaal voor verantwoorde-lijk.

Het was zo'n mooie kille voorjaarsavond, met nog een flinke regenbui in de namiddag. Echt weer om naar Diemen te fietsen. Ter hoogte van de Algemene Begraafplaats aan de Mid- denweg haalde ik Mirjam Klijnkraker in. We fietsen samen naar de nieuwe lokatie van Donner, een oude school. Eerst leek het of er niemand aanwezig was. Maar Mirjam vindt de trap naar boven, en daar is ook het speel- lokaal. Met een echt bord ervoor, waar de in- deling met een krijtje op wordt geschreven. Er is een koelkast met flesjes bier en fris en er staat een kan met koffie, die erg snel op is. Wij (Caïssa 7) hebben maar één invaller no- dig deze avond: Peter van de Werf aan bord 8. Tom Prent zit weer aan bord 1 en WAM Cornelissen aan bord 2. Allaert Troost aan bord 3, John Könst op 4, Leo Oomens bord 5, ikzelf bord 6, en Mirjam aan bord 7. Met volle overgave en grote inzet wordt aan onze laatste wedstrijd van dit seizoen begon- nen. Het is een niet al te best jaar geweest. De eerste helft hebben we op degradatie ge- staan, en de laatste wedstrijden was het altijd spannend, of we toch niet zouden degrade- ren. Maar we hebben steun van een paar clubs

gehad en de laatste wedstrijd kon ons niets meer gebeuren. Ons niet, maar DCG 7 wel. Bij groot verlies, zou niet DCG 7 maar Donner 1 kampioen worden. En alsof we massaal omgekocht waren, speelden we keu- rig 6 - 2, wat precies genoeg was om DCG 7 van de eerste plaats te knikkeren. Peter speelt remise en ook Allaert deelt het punt op mira- culeuze wijze. Ik win als enige, de rest ver- liest. Mijn tegenstander overziet dat zijn Dame en prise staat als ik met mijn zwarte loper een toren aanval. En in plaats van kwaliteitswinst speel ik dus ineens met een Dame meer. Mijn tegenstander geeft op als ik ook nog een vork tussen zijn torens heb. Het is wel ongeveer de schaaksfeer van deze avond. Tom, John, Leo en Mirjam konden het niet bolwerken. Er ging aan alle vier borden iets fundamenteels mis. En zo werd Donner 1 dus op het laatste moment kampioen, ten koste van DCG 7 en dankzij Caïssa. Het kan raar lopen.

Ik fietste alleen terug. John ging met de tram. Omdat hij van de 9 moest overstappen op lijn 3, was ik eerder bij de club in de van Ostadestraat om de uitslag door te geven. Nog tweemaal eerder viel de 6 - 2 uitslag dit seizoen in onze poule. We verloren ermee van Tal 6 en wonnen van FischerZ 3 met deze cij- fers. Het waren ook de grootste uitslagen voor C7 in onze poule. Tweemaal verloren we met 3½ - 4½ thuis tegen Landsmeer en.... DCG 7. Dan hadden we nog een keer gelijk spel tegen Eeuwe 7 en we wonnen van Abcoude met 5 - 3. Omdat we met twee verlies- wedstrijden begonnen tegen Landsmeer en Tal, stonden we snel op degradatie. Het is gelukkig niet zover gekomen. Maar met iets minder tijdnood en ook wat minder blunders, hadden we het veel verder kunnen schoppen. En de troost is natuurlijk wel schraal dat DCG 7 geen kampioen is geworden. En wat, Dame en Heren van het Zevende, doen wij het volgende jaar?

Commentaar op de eindstand

Errit Petersma

'Het zou niet zo belangrijk moeten zijn, schakers bezitten het echter in meer dan gemiddelde mate: competitiegevoeligheid.' Dat was de openingszin van André Bach toen hij tien jaar geleden in *Caissanieuws* nr. 294 zijn commentaar op de eindstand van de wintercompetitie 1985-1986 gaf. Er lijkt dus weinig veranderd.

Hoewel. In 1986 werd Wildschut clubkampioen, een gebeurtenis waarop je nu terugkijkt als op de Tourzege van Walkowiak. Tweede was toen De Vos, S. (nu 19), derde Van Steenis (nu 15), vierde Dirks (nu 26), vijfde Van het Kaar (nu 21). Dan volgden de zogenaamde Open Plaatsen (met hoofdletters op 6 en 7). Die zijn inmiddels verdwenen, misschien omdat André daar in datzelfde commentaar de volgende alinea aan wijdde.

'Een bron van wilde gissingen en gezochte verklaringen betreffende de aanwezigheid van het tweetal op deze verder vlekkeloze lijst. Een onthutsend verschijnsel was de onstuitbare bestorming van de ladder. Ik meen me te herinneren dat ze debuteerden op elf en twaalf, maar zie: ze beëindigen het jaar op de zesde en zevende positie. Magie of politiek? Hoe dan ook: ik weiger ze te erkennen.'

Smit werd in 1986 achtste (nu 40), Manuri elfde (nu 105) en Micha Leuw veertiende (nu 2, jeetje). Anderen van toen laat ik rusten.

Wanneer je tijdig op de clubavond aanwezig bent, kan je gravin Van Keulen circa 19.40 de hal van het Oranjehuis zien binnen schrijden. Ze hangt haar mantel aan haar eigen haak. Vervolgens meldt ze zich minzaam glimlachend bij de bestuurstafel, waar Pieter Allaart (50) haar al lang heeft genoteerd, waarna ze naar Haar Eigen Plek wandelt en zich installeert. Ze won vier keer (van wie?), evenveel als Jonkman (29), maar eindigde op de laatste plaats (133). Zij verdient bewondering.

Uit de ranglijst destilleer ik verscheidene categorieën, een beetje willekeurig. De eerste

is de kleinste en bestaat alleen uit Van der Klauw (131), de op één na grootste krijger van Caissa, de man die alle 32 rondes speelde: een unieke prestatie. De tweede categorie laat de spelers zien die slechts één ronde misten: de al genoemde Micha, De Vilder (5!), Franssen (39), Titulaer (76) en Kuypers (132). Heel bijzonder. Een derde categorie bestaat uit spelers die 100% hebben gescoord: Kruyt (56 met 6 uit 6), Schoonderwoerd (84 met 2 uit 2), Pieter (101 met 1 uit 1) en Manuri (ook 1 uit 1).

Tja, dan de top-tieners. Van der Weide is dus weer clubkampioen (evenals in 1994), met de hoogste Elo, de hoogste Tpr en het hoogste percentage (77%) van de bovenste 41 spelers: een ware kampioen derhalve. Op de derde plaats staat Lont, dat andere kanonnetje van Philidor Leeuwarden, mede dank zij diens in derde zitting bevochten zege op mij. Van der Weide en Lont kan ik overigens nauwelijks meer als nevenleden zien, zo trouw, zo goed. Köhler, de kampioen van vorig jaar, werd vierde, De Vilder verrassend vijfde (hoewel: in 1994 was hij vierde) en Jolles zesde, met 75%. Als die laatste nou eens wat meer was gekomen?! Michael Wunnink heel mooi op de zevende plaats, Lith junior achtste, Osterwald negende en Fokkink tien.

De categorie 'opvallend' wordt aangevoerd door Dekker (13), maar die schaakt zich ook het schompes, op de voet gevolgd door Trujillo (14), Schipper (16), Colmer (17) en pa Wunnink (20). Hé, staat ons obscure Karretje maar één plaatsje boven Pretje (22)? Bach op 23: is dat ook opvallend? En Marioneaux op 24? En Van Dinteren op 25? En kijk eens hoeveel plekken Ruhe, Sterrenburg, Jonkman, Hoogenboom en Troost ten opzichte van het vorige seizoen zijn gestegen. Maar ik moet niet aan de gang blijven.

Donderdagavond 6 juni belde redacteur John (46) mij op met de vraag of ik het commentaar op de stand wilde tikken. En wel heel gauw. André kon het dit keer niet verzorgen en ook Bert Wijchgel (107) was niet in de gelegenheid. Na enige aarzeling - ik ken lang niet alle leden - stemde ik toe. Mijn excuses dus voor het onvermeld blijven van zo velen.